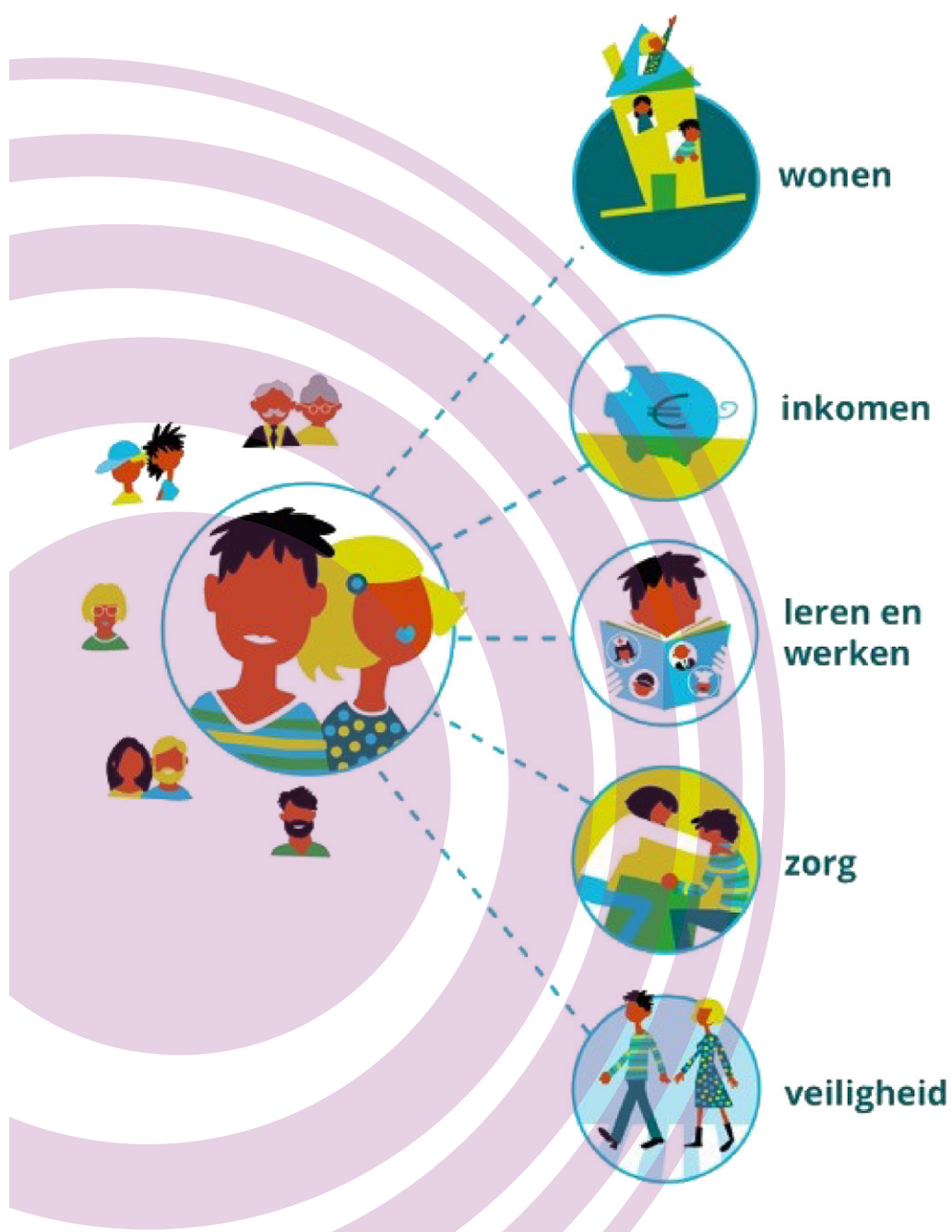

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Van 18-min naar 18-plus

HANDREIKING VOOR GEMEENTEN BIJ DE OVERGANG
VAN JEUGD NAAR VOLWASSENHEID

Colofon

Deze handreiking is een product van de gemeentelijke werkgroep 18-/18+ van het voorjaar van 2016. In de werkgroep zitten beleidsmedewerkers jeugd, Wmo, onderwijs en werk en inkomen van de gemeenten Alkmaar, Amsterdam, Apeldoorn, Leeuwarden, Leiden, Leidschendam-Voorburg, Nijmegen, Rotterdam en Utrecht. Het Nederlands Jeugdinstituut (Nji) ondersteunt deze werkgroep met het verzamelen van content en redactie.

Op nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid en op vng.nl/18-plussers staan vanaf juni 2016 praktische handvatten en creatieve oplossingen voor gemeenten om hun integrale beleid en dienstverlening zo in te richten dat de groep jongeren tussen de 16 en 27 jaar de juiste ondersteuning krijgt bij de voorbereiding op hun toekomst. We beschrijven diverse aanpakken van gemeenten voor jongeren in een kwetsbare positie van 16 tot 27 jaar. Deze zijn ingericht per domein: wonen, leren en werken, inkomen, zorg en ondersteuning en veiligheid. De gemeenten zijn hun beleid op dit gebied nog volop aan het ontwikkelen. Hieruit komen meer aanpakken die we ook met u willen delen. We plaatsen deze ook op de themapagina nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid. Heeft u vragen of aanvullingen? Neem dan contact op met Linda van Middelkoop via L.vanmiddelkoop@nji.nl

Opmaak

Chris Koning (VNG)

Juni 2016

Inhoudsopgave

1	Kwetsbare jongeren na de decentralisaties	4
2	Definitie: Over welke jongeren gaat het?	5
3	Cijfers: Om hoeveel jongeren gaat het?	8
4	Welke wetten zijn van toepassing voor 16 tot 27-jarigen?	9
5	Rol van de gemeente: stappenplan gemeente	10
1	Bepaal de doelgroep	10
2	Analyseer de lokale situatie	10
3	Inzet ervaringsdeskundigen	11
4	Integrale aanpak: zet in op preventie	12
5	Integrale aanpak: samenwerking binnen de gemeente	13
6	Investeer in het sociale netwerk	14
7	Benut bestaande regionale structuren	15
8	Benut beleidsruimte	16
9	Ontwikkel samenhangende dienstverlening: Toekomstplan	18
10	Benoem de opgave voor de professionals	19
11	Vertaling naar de inkoop jeugd en Wmo	20
	Bijlage: Wetgeving voor kinderen en jongeren. Wettenschema	22

1 Kwetsbare jongeren na de decentralisaties

Inleiding

Jongeren tussen de 16 en 27 die niet in staat zijn om zelfstandig en met steun van hun eigen netwerk volwassen te worden, hebben speciale aandacht nodig. Na de decentralisaties hebben gemeenten meer te maken met de ondersteuning voor deze kwetsbare jongeren.

Met 18 verandert de omgeving van de jongere: de betrokkenheid van voogden en instanties vanuit de jeugdhulp eindigt bij volwassenheid. Plotseling zit de jongere 'aan het stuur' en moet hij zijn eigen hulpvraag formuleren en eigenlijk ook zijn eigen problemen oplossen. Lastig voor jongeren die niet inzien dat ze een probleem hebben of wat voor soort probleem dat is. Bovendien zitten zij vaak niet te wachten op bemoeienis uit de hulpverlening.

De jongere belandt van de 'pedagogische en beschermende' omgeving van school en de instanties van de jeugdwet nu in de vraaggerichte Wmo en de meer eisen stellende Participatiewet. Ook verlenen de sociale diensten of corporaties nauwelijks hulp aan de jongere voordat deze meerderjarig is. De aansluiting tussen de stelsels klopt theoretisch, maar in de praktijk vallen jongeren vaak tussen wal en schip. Om alle jongeren te ondersteunen richting participatie en zelfredzaamheid is een integrale en preventieve aanpak nodig van de gemeente en partners op de leefgebieden onderwijs, werk, inkomen, zorg, veiligheid en wonen. Deze aanpak vraagt om aandacht, tijd, strategie, creativiteit en lef.

Deze handreiking is voor en door gemeenten gemaakt en geeft gemeenten praktische handvatten om hun integrale beleid en dienstverlening zo in te richten dat de groep jongeren tussen de 16 en 27 jaar de juiste ondersteuning krijgt bij de voorbereiding op hun toekomst.

Omdat gemeenten hun beleid voor deze groep jongeren nog volop aan het ontwikkelen zijn, zal deze handreiking ook mee blijven ontwikkelen. Deze handreiking en de komende aanvullingen vind je vanaf 1 juni 2016 op nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid en op vng.nl/18-plussers. We vullen doorlopend aan met voorbeelden van gemeenten die de ruimte hebben benut die de decentralisaties bieden; u vindt er creatieve oplossingen voor vraagstukken in de domeinen: wonen, leren en werken, inkomen, zorg en ondersteuning en veiligheid.

2 Definitie: Over welke jongeren gaat het?

Voor jongeren verandert er bij het ouder worden veel: je gaat zelfstandig wonen, eigen geld verdienen en steeds meer zelf beslissingen nemen. De meeste jongeren leren dit vanzelf, met vallen en opstaan en met ondersteuning van ouders en vrienden. Maar niet voor alle jongeren is dat vanzelfsprekend. Er is een groep die kwetsbaar is en ondersteuning nodig heeft bij de overgang van jeugd naar volwassenheid. We hebben het dan over de circa 15% van alle jongeren van 16 tot 27 jaar in Nederland die op de een of andere manier in een kwetsbare positie zijn. Zij zijn kwetsbaar doordat ze op een of meerdere leefdoelgebieden problemen hebben. Het gaat dan vooral om leren, werken, sociale relaties, zelfredzaamheid. We onderscheiden diverse groepen jongeren. Sommige jongeren vallen in meerdere groepen. Andere jongeren zijn wel kwetsbaar, maar vallen wellicht niet binnen onderstaande definities. Onderstaande opsomming is daarmee niet sluitend, maar geeft een beeld van bestaande kwetsbare groepen.

Jongeren met een lichte verstandelijke beperking

Jongeren met een licht verstandelijke beperking zijn jongeren met een IQ tussen de 50 en 85 en met een beperkt sociaal aanpassingsvermogen. Het gaat om beperkingen in het aanpassingsgedrag van een persoon, zoals verwacht mag worden op zijn leeftijd en bij zijn cultuur, op ten minste twee van de volgende gebieden: communicatie, zelfverzorging, zelfstandig kunnen wonen, sociale en relationele vaardigheden, gebruikmaken van gemeenschapsvoorzieningen, zelfstandig beslissingen nemen, functionele intellectuele vaardigheden, werk, ontspanning, gezondheid en veiligheid; en bijkomende problematiek, zoals leerproblemen, een psychiatrische stoornis, lichamelijke problemen, problemen in het gezin en sociale omstandigheden.¹

Risicjongeren

Risicjongeren zijn jongeren bij wie zich problemen voordoen die een bedreiging vormen voor hun lichamelijke, psychische, sociale of cognitieve ontwikkeling. Zij kunnen daardoor een gevaar zijn voor zichzelf of hun omgeving, of zij kunnen gevaar lopen, bijvoorbeeld om (vroegtijdig) buiten de maatschappij te vallen. Het kan gaan om kwetsbare jongeren zoals mishandelde jongeren, jongeren met verslaafde ouders of jongeren met een achterstand. Maar ook om jongeren bij wie zich op een andere manier een opeenstapeling van problemen voordoet.²

Spookjongeren

Jongeren van 18 tot 26 jaar die niet ingeschreven staan in de Basisregistratie Personen, maar die wel in de gemeente leven. Ze kunnen zijn uitgeschreven uit het bevolkingsregister of op een ander adres zijn geregistreerd dan waar zij wonen. Zij hebben voor zover bekend geen (wit) werk, doen geen beroep op een uitkering en staan niet bij een school ingeschreven. Spookjongeren zijn deel van de groep risicjongeren. Problematische schulden, criminaliteit en detentie, en huisvestingsnood en thuisproblematiek zijn oorzaken.³

¹ Bron: Beer, Y. de (2011). De Kleine Gids. Mensen met een lichte verstandelijke beperking. Alphen aan den Rijn: Kluwer.

² Thesaurus Zorg en Welzijn

³ Noorda & van Dijk, (2014). Noorda, J. & A. van Dijk (2014). Spookjongeren. Quickscan naar uitgeschreven jongeren in Amsterdam Nieuw-West. Amsterdam: Noorda en Co; Gemeente Rotterdam (2016). *Elke Jongere Telt. Programma Rotterdamse Risicjongeren 2016-2020*. Definitie risicjongeren, maart 2016.

Onzichtbare jongeren

Jongeren die buiten beeld zijn, omdat zij geen door de overheid bekostigd onderwijs volgen, niet aan het werk zijn en niet in beeld zijn bij UWV en gemeenten voor ondersteuning naar werk, doordat zij geen uitkering ontvangen en niet ingeschreven staan als werkzoekende. Het gaat om 5,4 procent van alle 15- tot 27-jarigen. Ze zijn niet schoolgaand, hebben geen werk (van minstens 12 uur), en zijn ook niet werkloos. Het CBS noemt deze groep ook de 'niet-melders'. Veel van hen zijn in aanraking (ge-weest) met justitie. Ze zijn wel ingeschreven in de gemeentelijke persoonsregisters. Het zijn jongeren die niet kunnen of willen werken of leren, jongeren die eerst iets anders gaan doen (bv. reizen), jongere-n die een zorgtaak hebben of jongeren die minder dan 12 uur werken.⁴

Probleemjongeren

Jongeren die probleemgedrag vertonen. In bredere zin wordt de term ook gebruikt om jongeren te omschrijven die te maken hebben met een cumulatie van problemen, zoals gedragsstoornissen, persoonlijke of gezinsproblemen. Beide begrippen overlappen elkaar.⁵

Overbelaste jongeren

Jongeren met meervoudige persoonlijke en ontwikkelingsproblemen, waardoor zij aan de rand van de maatschappij dreigen te raken.⁶

Dak- en thuisloze jongeren

Jongeren die geen vast onderdak of thuis hebben.

Zwerfjongeren

Feitelijk of residentieel daklozen onder de 23 jaar met meervoudige problemen. Daaronder vallen:

- feitelijk dakloze jongeren
- residentieel dakloze jongeren in specifieke voorzieningen voor zwerfjongeren
- residentieel dakloze jongeren in volwassenen voorzieningen (MO).

De meeste zwerfjongeren zijn thuisloos en niet dakloos. Ze slapen niet letterlijk op straat, maar zwer-ven heen en weer tussen logeeradresses en slaappleatsen bij instanties zoals de crisisopvang.⁷

Voortijdig schoolverlaters

Jongeren die geen onderwijs meer volgen en die geen startkwalificatie hebben behaald (dat is een diploma op minimaal mbo 2-niveau). Een uitzondering vormen de jongeren met een uitstroomprofiel dagbesteding; deze zijn niet in staat om een startkwalificatie te halen. Zij zijn dus ook niet kwalificatie-plichtig.⁸

Evelien Hulshof is psychiatrisch patiënt geweest en heeft geleerd met kwetsbaarheid om te gaan. Nu zet zij zich in als ervaringsdeskundige. 'Toen ik voor het eerst van de term ervaringsdeskundige hoorde was ik verbaasd dat ik die niet was tegengekomen tijdens alle behandelingen die ik heb gehad. Ik denk dat het mij erg geholpen had om te praten met iemand die hetzelfde had doorge-maakt en eruit was gekomen. Iedereen moet herstel ondersteunende zorg krijgen binnen de psychiatrie omdat er voor iedereen perspectief is. Iedereen kan herstellen! Dat wil ik uitdragen en daar wil ik mijn steentje aan bijdragen!' Lees Eve-liens's verhaal op Howietheharp.nl

4 Rijksoverheid (2010). Kamerstuk Kwantitatieve ontwikkelingen rondom jeugdwerkloosheid, september 2010. CBS (2013). Factsheet "Buiten Beeld" 2013. Bijlage 3 bij Kamerbrief Aanpak Jeugdwerkloosheid. Kamerstuk Kamerbrief 30-11-2015 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/11/30/kamerbrief-aanpak-jeugdwerkloosheid> Massink, L. & D. Groenendijk (2014). Grip op onzichtbare jongeren. Profielschets en aanbevelingen voor een effectieve aanpak. Utrecht: Forum. Gemeente Rotterdam (2016). Elke Jongere Telt. Programma Rotterdamse Risicjongeren 2016-2020. Definitie risicjongeren, maart 2016.

5 Wikipedia

6 WRR (2009). Vertrouwen in de school. Over de uitval van 'overbelaste' jongeren. Den Haag: WRR-rapport.

7 Movisie/SZN (2014). Factsheet Zwerfjongeren Nederland.

8 Website NJI, Gemeente Rotterdam (2016). Elke Jongere Telt. Programma Rotterdamse Risicjongeren 2016-2020. Definitie risicjongeren, maart 2016.

Thuiszitters

Kinderen en jongeren die zonder verlof niet naar school gaan. Daarvan zijn er twee typen:

- Leer- en kwalificatieplichtige kinderen en jongeren die niet op een school staan ingeschreven, zonder dat daarvoor op grond van de Leerplichtwet vrijstelling is gegeven (absoluut verzuim).
- Leer- en kwalificatieplichtige kinderen en jongeren die wel op een school staan ingeschreven, maar langer dan 4 weken ongeoorloofd verzuimen (relatief verzuim). Zij heten ook wel thuiszitters.⁹

Vluchtelingen en asielzoekers

Een asielzoeker is niet hetzelfde als een vluchteling. Een asielzoeker is iemand die in Nederland bescherming heeft aangevraagd. Alleen mensen die in hun land van herkomst gevaar lopen vanwege oorlog, politiek geweld, hun seksuele geaardheid, afkomst of religie hebben recht op bescherming. In de asielprocedure wordt dit onderzocht. Niet iedere asielzoeker wordt erkend als vluchteling. Een vluchteling is iemand van wie de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) in de asielprocedure heeft vastgesteld dat hij of zij gevaar loopt in het land van herkomst. Erkende vluchtelingen, ook wel status- of vergunningshouders genoemd, krijgen een verblijfsvergunning en mogen in Nederland blijven.¹⁰

Tijdens de asielprocedure is het COA verantwoordelijk voor de opvang van asielzoekers. Gemeenten hebben wel een rol in het faciliteren van een opvangvoorziening en het verzorgen van onderwijs aan minderjarige asielzoekers die samen met hun ouders in het asielzoekerscentrum verblijven. Jonge alleenstaande asielzoekers krijgen een voogd via de stichting Nidos. De voogd helpt het kind tijdens de asielprocedure. Hij ziet toe op zijn opvoeding en verzorging, bijvoorbeeld in een pleeggezin.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de huisvesting en ondersteuning van vergunninghouders, ook voor de huisvesting van jonge alleenstaande statushouders.

Voor meer informatie over de gemeentelijke verantwoordelijkheid bij asielbeleid zie:

<https://vng.nl/onderwerpenindex/asiel/asielbeleid-en-integratie/otav>

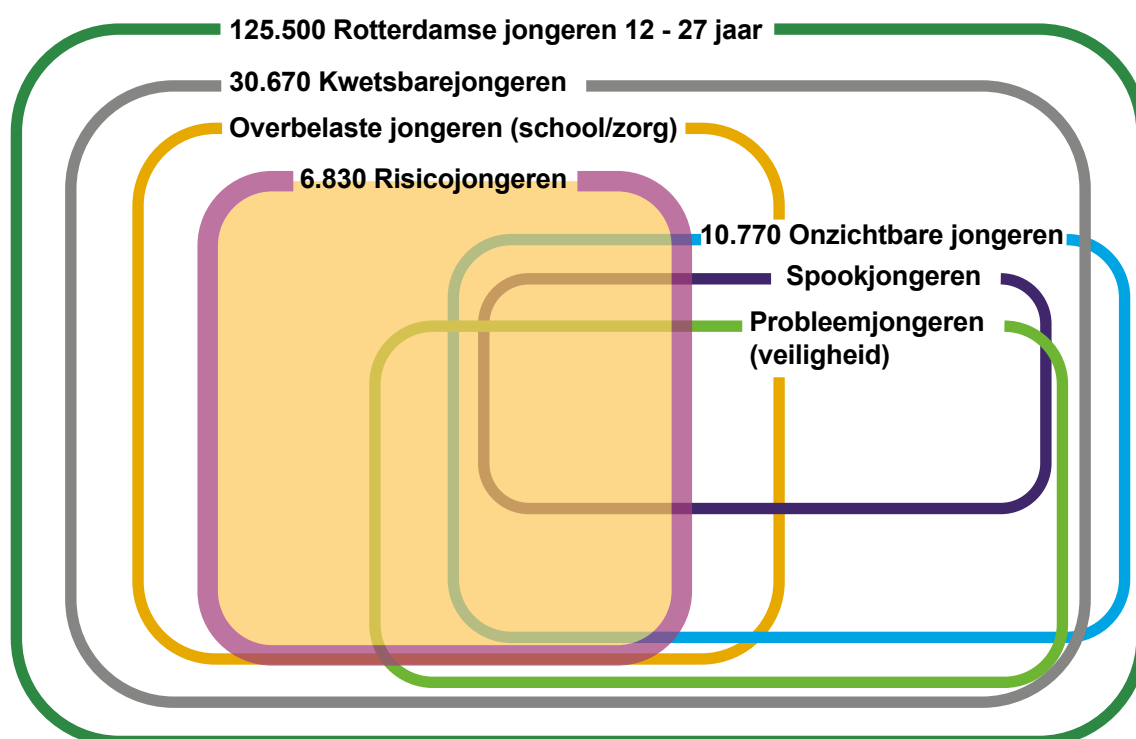
---

⁹ Website NJi

¹⁰ Website van Stichting Vluchtelingenwerk Nederland: <http://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/hoe-zit-het-nou-feiten-over-vluchtelingen>

3 Cijfers: Om hoeveel jongeren gaat het?

Er zijn op dit moment bijna 2,5 miljoen 16- tot 27-jarigen in Nederland (Statline, 2016), per levensjaar gaat het om ongeveer 200.000 jongeren. Gemiddeld heeft zo'n 15 procent van alle jongeren tussen de 16 en 27 jaar enige vorm van ondersteuning of hulp nodig. Per gemeente of regio verschillen de gegevens over aard en omvang van de problemen van deze groep jongeren en jongvolwassenen. Om zicht te krijgen op de problematiek is het zinvol om lokale cijfers over het aantal jongeren in een kwetsbare positie te verzamelen. Lokale cijfers zijn beschikbaar via CBS Statline, via de jeugdmonitor of via het dashboard van Waarstaatjegemeente.nl. De gemeente Rotterdam heeft zijn lokale cijfers als volgt in beeld gebracht:

4 Welke wetten zijn van toepassing voor 16 tot 27-jarigen?

Voor jongeren tussen de 16 en 27 jaar verandert er veel in hun leven. De wetgeving op de leefgebieden onderwijs, werk en inkomen, zorg, ondersteuning en veiligheid verandert mee. Wat verandert er op welke leeftijd voor een jongere en wat betekent dat? In onderstaande figuur een overzicht per leeftijdsfase. Voor een uitgebreide toelichting op dit wettenschema, zie de bijlage.

Domein↓	Leeftijd→	0-4	5-12	13-15	16-17	18-20	21-23	>23
Onderwijs								
		Wet kinderopvang vve	Leerplichtwet PO WPO WEC WOW	Leerplichtwet PO WVO WEC WOW	Leerplichtwet PO WVO WEC WOW	WVO en WEB: PO WHO RMC / WEC	WVO en WEB: WHO RMC	WHO
Ondersteuning en hulp								
Preventieve gezondheidszorg		Wpg Zvw	Wpg Zvw	Wpg Zvw	Wpg Zvw	Wpg Zvw	Wpg Zvw	Wpg Zvw
Maatschappelijke en psychosociale ondersteuning		Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Wmo 2015	Wmo 2015	Wmo 2015
Preventie		Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Zvw Wmo 2015	Zvw Wmo 2015	Zvw Wmo 2015
Jeugdhulp		Jeugdwet	Jeugdwet	Jeugdwet	Jeugdwet	Jeugdwet: verlengde jeugdhulp	Jeugdwet: verlengde jeugdhulp	
Ggz		Jeugdwet	Jeugdwet	Jeugdwet	Jeugdwet	Zvw	Zvw	Zvw
Somatische zorg (cure)		Zvw	Zvw	Zvw	Zvw	Zvw	Zvw	Zvw
Zorg (care)		Wlz	Wlz	Wlz	Wlz	Wlz	Wlz	Wlz
Werk en inkomen								
Werk				Burgerlijk Wetboek Arbeidstijdenwet	Burgerlijk Wetboek Arbeidstijdenwet	Burgerlijk Wetboek Participatiewet	Burgerlijk Wetboek Participatiewet	Burgerlijk Wetboek Participatiewet
Inkomen		Burgerlijk Wetboek	Burgerlijk Wetboek	Burgerlijk Wetboek	Wet Minimumloon	Wet Minimumloon Wet Stufi WSHO Participatiewet	Wet Minimumloon Wet Stufi WSHO Participatiewet	Wet Minimumloon Wet Stufi WSHO Participatiewet
Wonen								
Woonplaats		Burgerlijk Wetboek	Burgerlijk Wetboek	Burgerlijk Wetboek	Burgerlijk Wetboek			
Begeleiding bij wonen					Jeugdwet	Wmo 2015	Wmo 2015	Wmo 2015
Veiligheid								
Bescherming		Jeugdwet (gedwongen kader)	Jeugdwet (gedwongen kader)	Jeugdwet (gedwongen kader)	Jeugdwet (gedwongen kader)	Burgerlijk Wetboek (mentorschap, bewindvoering en curatele)	Burgerlijk Wetboek (mentorschap, bewindvoering en curatele)	Burgerlijk Wetboek (mentorschap, bewindvoering en curatele)
Maatregelen en straffen				Jeugdstrafrecht	Jeugdstrafrecht of Adolescenten- strafrecht	Jeugdstrafrecht of Adolescenten- strafrecht	Jeugdstrafrecht of Adolescenten- strafrecht	Strafrecht voor volwassenen
Reclassering				Jeugdreclassering	Jeugdreclassering Reclassering voor volwassenen	Jeugdreclassering Reclassering voor volwassenen	Jeugdreclassering of Reclassering voor volwassenen	Reclassering voor volwassenen
PO	Passend onderwijs				WPO	Wet op het primair onderwijs		
RMC	Regionale Meld en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten				WVO	Wet op het voortgezet onderwijs		
Vve	voor en vroegschoolse educatie				WHO	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek		
WEB	Wet educatie en beroepsonderwijs				WOW	Wijzigingswet onderwijswetten		
WEC	Wet op de Expertisecentra				WSHO	Wet studievoorschot hoger onderwijs		
Wlz	Wet langdurige zorg				Wet Stufi	Wet studiefinanciering		
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning				Zvw	Zorg verzekeringswet		
Wpg	Wet Publieke Gezondheid							

5 Rol van de gemeente: stappenplan gemeente

Sinds de invoering van de decentralisaties in het sociaal domein per 1 januari 2015 hebben gemeenten een grotere verantwoordelijkheid gekregen in de overgang van jeugd naar volwassenheid. Door de invoering van de nieuwe stelsels zijn er meer mogelijkheden ontstaan voor gemeenten om integraal beleid te voeren. Welke stappen kun je als gemeente zetten om de beleidsvrijheid die je hebt te pakken en deze integraal vorm te geven?

1 Bepaal de doelgroep

Voor gemeenten die aan de slag willen met het verbeteren van de ondersteuning en dienstverlening voor jongeren, is het zinvol om twee bewuste keuzes te maken bij het bepalen van de doelgroep. De keuzes hebben consequenties voor het beleid en de dienstverlening.

- Welke leeftijdsfase krijgt de focus? Gemeenten die hebben meegewerkt aan deze handreiking maken daar verschillende keuzes in. De leeftijdsfase van 16 tot 27 jaar lijkt het meest logisch. Op 16 jarige leeftijd zijn jongeren veelal nog niet zorg-moe, de leeftijd van 27 sluit aan bij het regime van de Participatiewet: tot je 27^e is het uitgangspunt leren of werken.
- Voor welke groepen jongeren maken we de aanpak? Uitgangspunt is aansluiten bij de vragen en behoeften van jongeren op alle leefdomen: wonen, werken, inkomen, onderwijs en zorg. Gemeenten kunnen ervoor kiezen om hun beleid rondom bijvoorbeeld voortijdig schoolverlaten, jeugdwerkloosheid en zwerfjongeren meer met elkaar te verbinden.

Leidschendam Voorburg: Analyseren van de knelpunten van jongeren en inzetten op een doorstroomconsulent

In de gemeente Leidschendam-Voorburg is een onderzoek naar de zorgovergang gedaan. Voor dit onderzoek zijn zowel jongeren uit de doelgroep als ouders en professionals bevestigd. 75 verbeterpunten kwamen naar voren op het gebied van voorlichting en communicatie richting jongeren, de begeleiding van jongeren naar zorg, kennis en expertise, wonen, inkomen, procedures, integraliteit, wet- en regelgeving en uiteraard de zorgovergang zelf. Uit het onderzoek kwam de aanbeveling om de functie van doorstroomconsulent vorm te geven. Deze consulent kan de jongeren begeleiden bij de zorgovergang. Binnen de gemeente is besloten om de pilot 18-/18+ te starten. Hierin gaat allereerst de aandacht uit naar jongeren in een jeugdzorgplus instelling. De jongeren die de 18 jaar zijn gepasseerd, moeten zo snel mogelijk een zachte landing krijgen buiten de instelling. Een uitgebreide beschrijving van de aanpak, vraagt u op bij: Rick Raalte; RR.Raalte@leidschendam-voorburch.nl

2 Analyseer de lokale situatie

Je kunt als gemeente alleen sturen op het verbeteren van de dienstverlening voor jongeren als je de doelgroep en de situatie in jouw gemeente goed in beeld hebt. Verzamel daarom eerst de lokale cijfers en maak een goede probleemanalyse. Verschillende gemeenten hebben behoefte aan gedegen kennis van de doelgroep en starten daarom een onderzoek, waarbij ze in gesprek gaan met jongeren. Een analyse op basis van casuïstiek helpt om de dilemma's op tafel te krijgen vanuit de leefwereld van jongeren en professionals. Voorbeelden van onderzoek naar de lokale situatie vinden we in Nijmegen en Leidschendam-Voorburg, maar ook in de regio Den Haag.

Haaglanden: Stel de jongere in zijn hulpvraag centraal

JONG doet mee! en de Jeugdbudsmans Den Haag hebben bij twaalf zorgaanbieders die hulp bieden aan jongeren van 16 tot 23 jaar geïnventariseerd of zij problemen hebben met de aansluiting van de hulp voor jongeren vanaf 18 jaar. Het rapport bevat de belangrijkste knelpunten en aanbevelingen. Eén van de belangrijkste aanbevelingen in het rapport is dat gemeenten, samen met jongeren en instellingen, richtlijnen en voorwaarden opstellen waaraan moet worden voldaan voordat de hulp mag stoppen. Bijvoorbeeld een zinvolle dagbesteding, een inkomen, een woonplek, een volwassene waar de jongere op terug kan vallen en kunnen omgaan met geld (of een bewindvoerder). Een andere aanbeveling is dat instellingen jongeren in de jeugdhulp goed moeten voorbereiden op hun zelfstandigheid met hulp van ervaringsdeskundige jongeren. Ook moeten er oplossingen worden gevonden voor het opvangen van de kosten van eigen risico en de eigen bijdrage, omdat dit voor sommige jongeren soms een reden om te stoppen met de volwassen specialistische GGZ of licht verstandelijke beperking (LVB) hulp. Download het rapport hier: <http://jeugdbudsmandenhaag.nl/stel-jongere-en-zijn-hulpvraag-centraal-bij-jeugdhulp/>

Nijmegen: Probleemanalyse van jongeren uit de jeugdhulp

In Nijmegen is de gemeente bezig met een inventariserend onderzoek om een analyse te maken van de problemen rondom jongeren die verblijven in een instelling voor jeugdbescherming, jeugdreclassering of jeugdhulp op het moment dat zij 18 jaar worden. De gemeentelijk beleidsmedewerkers onderzoeken welke beleidsaanpassingen nodig zijn om de overgang voor deze jongeren soepeler te laten verlopen. Zij interviewen beleidsmedewerkers, professionals, medewerkers van jeugdzorginstellingen en corporaties, regiogemeenten, jongeren, ouders en verzorgers. Aan de hand van deze interviews worden er focusgroepen georganiseerd om de input te delen met betrokkenen in de praktijk. Vervolgens ontwikkelt de gemeente nieuwe beleidslijnen.

Contactpersoon: Martin Ruiter: m.ruiter@nijmegen.nl

3 Inzet ervaringsdeskundigen

Jongeren kunnen zelf het beste aangeven waar ze tegenaan lopen en waar ze behoefte aan hebben. Zorg dat je jongeren betreft in dit vraagstuk, zodat je inzicht krijgt in de doelgroep, hun dilemma's, wensen en hun tevredenheid over bestaande voorzieningen. Het helpt je te denken vanuit de leefwereld, van waaruit je weer verder kunt in de systeemwereld. Jongeren die ook na hun achttiende ondersteuning nodig hebben, hebben daar vaak zelf geen behoefte aan. Ze zijn 'zorg-moe', kunnen blij zijn met hun nieuw verworven vrijheid, overschatten zichzelf en zien het nut van begeleiding niet in.

Rosalien Tap is in de nasleep van de vechtscheiding van haar ouders op haar zestiende uit huis gezet. Zij kwam in de hulpverlening terecht. Als ex-cliënt is zij nu ervaringsdeskundige: 'Hoewel de rol van ervaringsdeskundige soms best wel wat van je vergt, zou ik het andere jongeren absoluut aanraden. Mij heeft het erg geholpen mijn verleden te verwerken. Daarnaast krijg je een hechte band met de andere deskundigen. De grootste beloning is echter het werk zelf. Je kunt echt iets voor anderen betekenen: je ziet dat jongeren dingen van jou graag aannemen.' Lees Rosalien's verhaal op Voordezorg.net

Leeuwarden: Ervaringsdeskundigen in het jongerenteam

In het jongerenteam van Leeuwarden zitten ervaringsdeskundige jongeren. Zij doen en denken mee en reflecteren vanuit hun eigen leefwereld. Dat helpt om de professionele systeemwereld scherp te houden. Bovendien ziet de gemeente dat jongeren die uitstromen uit de jeugdhulp als zij 18 zijn sneller tips, ervaringen en steun accepteren van jongeren die hetzelfde hebben meegemaakt. De gemeente is nu bezig om een uitwisselingsbijeenkomst te organiseren waarbij ervaringsdeskundige 23-jarigen voorlichting geven in jeugdhulpgroepen. Meer informatie: Marijke Schilperoord, gemeente Leeuwarden: mschilperoord@leeuwarden.nl

Den Haag: Experienced Experts

In Den Haag levert het Jongeren Interventie Team (JIT) veel hulp aan jongeren die uit de jeugdhulp komen. De JIT medewerkers zijn outreachend veldwerkers op straat, die individuele begeleiding en coaching bieden aan jongeren. Daar zijn veel 18-plussers bij. De gemeente betaalt het JIT. Binnen het JIT worden ook ervaringsdeskundige jongeren (ExpEx) als maatje ingezet voor jongeren die dat nodig hebben en daar ook ontvankelijk voor zijn. ExpEx zijn jongeren met een verleden in jeugdzorg of andere vormen van hulp; zij zijn getraind om als steun te dienen voor jongeren die dat nodig hebben. De ExpEx zijn inmiddels in verschillende steden actief. Voor meer informatie: <http://www.hetjit.nl/verwijzers/expex/>

I'm Ready: Aanbevelingen van jongeren

Binnen het project [I'm Ready](#) is met veel jongeren uit de jeugdzorg gesproken over het verbeteren van de voorbereiding op zelfstandigheid. Op grond daarvan de volgende 10 aanbevelingen:

1. Wees op tijd en begin aan zelfredzaamheid te werken bij 16 jaar
2. Werk aan een concreet toekomstplan met toekomstwensen en helderheid over zaken die geregeld moeten worden
3. Zorg voor een persoon om op terug te vallen; iemand waarmee een 'klik' is en vertrouwen heeft
4. Doe de afbouw van hulp niet te snel om onzekerheden te voorkomen en niet voordat vervolghulp is geregeld
5. Neem een open houding aan in het contact en ondersteunen van jongeren
6. Richt hulp zodanig in dat ouders/familie erbij betrokken worden en de relatie met hen verbetert
7. Maak hulpverlening minder probleemgericht; focus op kansen en mogelijkheden
8. Zorg voor betaalbare huisvesting en zorg voor zinvolle dagbesteding
9. Geef begeleiding in financieel beheer
10. Bied maatwerk; geen standaarden of protocollen, maar werk met personen met persoonlijke wensen

Bekijk [het filmpje I'm Ready](#)

4 Integrale aanpak: Zet in op preventie

Er is al veel bekend over wat je kunt doen om grotere problemen op latere leeftijd te voorkomen. Jeugdbeschermers, economen, zorgdeskundigen en onderwijsprofessionals zijn het op dit punt allemaal met elkaar eens: investeren in het leven van jonge kinderen en bij de eerste signalen van problemen meteen preventief actie ondernemen is effectief. Het is kostenbesparend, want goede preventie zorgt ervoor dat minder dure zorg op latere leeftijd nodig is. Daarnaast gaat het ook uit van een positief mensbeeld en een gezonde samenleving. Maar het is ook spannend en soms ingewikkeld. Want samenwerking tussen de verschillende domeinen is noodzakelijk, maar in de praktijk vaak lastig. De verschillende partijen weten niet precies wat ze van elkaar mogen en kunnen verwachten en hoe ze hun verantwoordelijkheden bij preventie precies kunnen invullen.

De belangrijkste elementen voor een goede inzet van preventie die we kunnen leren vanuit het buitenland: helderder definiëren van preventie en de daarbij behorende verantwoordelijkheden van actoren in wetten, betere afstemming/coördinatie of integratie tussen verantwoordelijke actoren, het stroomlijnen van financieringsbronnen voor preventie of samenvoegen van budgetten voor preventie en zorg (integratie), en landelijke monitoring van verantwoordelijke actoren op lokaal niveau en deze voorzien van (spiegel)informatie

5 Integrale aanpak: Samenwerking binnen de gemeente

Gezien de breedte van de thematiek en problematiek, is samenwerking tussen de verschillende domeinen in de gemeente onvermijdelijk. Dat vraagt iets van de interne organisatie van gemeenten. Een integrale samenwerking niet alleen tussen werk en inkomen, jeugd en Wmo, maar ook onderwijs, schuldhulpverlening en wonen helpt om maatwerk te leveren. Om te komen tot maatwerk heeft de gemeente Rotterdam een programma 'risico-jongeren' geformuleerd. De gemeente Amsterdam heeft een coördinerend wethouder voor jongvolwassenen tussen de 16 en 27 en een ambtenaar 'integraal beleid jongvolwassenen' aangesteld. De gemeente Zaanstad heeft de interne organisatie gekanteld om zo te komen tot een integrale aanpak.

Rotterdam: Integrale aanpak voor risicjongeren van 12 tot 27 jaar: Elke Jongere Telt

De gemeente Rotterdam is gestart met Elke Jongere Telt; een integrale aanpak voor risicjongeren 2016 – 2020. De gemeente werkt met deze aanpak intern en extern samen om 7.000 jongeren tussen 12 en 27 jaar ondersteuning te bieden richting onderwijs, werk en zorg. Drie overkoepelende maatregelen voeren de boventoon:

- werken vanuit het één gezin, één plan, één regie principe voor alle domeinen
- alle jongeren een mentor
- een 'Dok' waar alle kennis, informatie en middelen bij elkaar komen.

Er zijn tien uitgangspunten voor de begeleiding geformuleerd vanuit het leefwereldperspectief. Daarnaast vijf speerpunten om de huidige gemeentelijke structuur en instrumenten meer in samenhang te krijgen:

- de overgang van 18- naar 18+ moet onbelemmerd zijn
- alle risicjongeren blijvend in beeld
- aandacht voor school en werk
- jongeren schuldenvrij maken
- 'afhakers' weer op de rit krijgen

Deze speerpunten zijn geformuleerd op grond van de resultaten uit de werkconferenties die voorafgaand aan het plan zijn georganiseerd. De aanpak kwam tot stand door een integrale stuurgroep, opgericht in mei 2015, van afdelingshoofden en programmadirecteuren vanuit onderwijs, werkgelegenheid en veiligheid. Ze staan onder regie van het Programma jeugd en maatschappelijke ondersteuning. Diverse externe werkconferenties hielpen hen om vragen en oplossingen scherp te krijgen: met professionals uit jongerenwerk, politie en justitie, jongerenloket, wijkregie, veiligheidshuis, wijkteams, jeugdreclassering, onderzoekers van Hogescholen en Kenniswerkplaatsen en met zestig jongeren. De jongeren mochten tijdens twee bijeenkomsten aangeven wat zij nodig hebben. Contactpersoon: Ciska Scheidel: C.Scheidel@rotterdam.nl

Zaanstad: Kanteling van de interne organisatie

Gemeente Zaanstad heeft de interne organisatie veranderd om de transformatie in het sociaal domein vorm te geven. Deze transformatie rust op vier pijlers: preventie, zelfredzaamheid van de burger, een integrale en effectieve benadering van de vraagstukken en een goed georganiseerd vangnet voor hen die niet zonder steun van professionals kunnen. Vanuit die visie is de gemeentelijke organisatie aangepast en wordt er veel meer projectmatig gewerkt. Er zijn dan ook meer projectleiders die flexibel voor maatschappelijke opgaven ingezet worden en een beperkt aantal kennisspecialisten op een specifiek thema. Voor de overgang van jeugd naar volwassenheid zijn drie casemanagers aangesteld. Zij proberen oplossingen te vinden voor casuïstiek, maar proberen ook vanuit een helicopterview de trends op te merken. Wanneer er passende hulp is gevonden, wordt er gekeken uit welk potje dit gefinancierd kan worden. Op de lange termijn is het de bedoeling dat de casemanagers overbodig worden en dat de wijk- en jeugdteams zich deze oplossingsgerichte manier van werken en denken eigen maken. Contactpersoon: Ciska Oprel: c.oprel@zaanstad.nl

Leiden: Sleutelambtenaar

Om binnen de gemeentelijke organisatie te komen tot maatwerk en samenwerking tussen Werk en Inkomen, Jeugd en Wmo wordt binnen de gemeente Leiden een Sleutelteam ingesteld. Het team heeft als taak om bij complexe vastlopende casuïstiek met betrokken partijen een oplossing te faciliteren. Het Sleutelteam biedt meerwaarde omdat het over domeinen en sectoren heen kijkt, waarbij het eigenaarschap bij de professionals blijft. Het team bestaat uit een aantal 'sleutelambtenaren', dit zijn medewerkers en managers vanuit de diverse gemeentelijke afdelingen. Het team heeft een tweeledige opdracht: a) te komen tot een passende (ontschot) oplossing voor de inwoner en b) trends en signalen uit de casuïstiek te monitoren zodat benodigde beleidsaanpassingen doorgevoerd kunnen worden. Idealiter is het Sleutelteam na enkele jaren vrijwel niet meer nodig, omdat de knelpunten door de casuïstiek helder in kaart zijn gebracht en aangepakt. Contactpersoon: Jojanneke Kraan: j.kraan@leiden.nl

Amsterdam: Huisvesting Kwetsbare Groepen

In de gemeente Amsterdam is een programma Huisvesting Kwetsbare Groepen opgesteld in overleg met de stedelijke partners uit wonen, jeugd en zorg (corporaties, zorgaanbieders en belangenorganisaties). Dit programma wordt ook gezamenlijk uitgevoerd. Het doel van het programma is om vanaf 2018 alle urgente kwetsbare groepen binnen drie maanden een passende woonruimte aan te bieden. Een ander doel is om meer individueel begeleid wonen mogelijk te maken en snellere doorstroming naar zelfstandige woonruimte te realiseren. Kwetsbare groepen zijn alle groepen die vanwege een combinatie van sociale, maatschappelijk of medische omstandigheden een urgente vraag naar woonruimte hebben. Ook dak- en thuisloze jongeren en jonge moeders behoren tot de kwetsbare groepen en zullen profiteren van de opbrengst van het programma. Het programma verbindt lopende activiteiten, biedt beleidsmatige kaders, zorgt voor een gefundeerde afweging van belangen en stuurt vanuit budgetverantwoordelijkheid. De budgetverantwoordelijkheid ligt bij de gemeente. Contactpersoon: Ellie Miedema: e.miedema@amsterdam.nl

6 Investeer in het sociale netwerk

Zet in op de eigen kracht van jongeren en investeer in een duurzaam netwerk als dit mist. Een deel van de jongeren heeft levenslange ondersteuning nodig. Door het betrekken van het informele netwerk van de jongere wordt gewerkt aan het in staat stellen van de jongere om iets bij te dragen aan de maatschappij. Daarnaast geven jongeren en professionals steeds het belang aan van het hebben van één vast contactpersoon. Dit hoeft niet altijd een hulpverlener te zijn, maar kan ook een maatje, mentor of andere ervaringsdeskundige zijn. Zorg dat je als gemeente alle projecten met betrekking tot

vrijwillige ondersteuning in beeld hebt en koppel deze project of organisaties waar mogelijk aan de jeugdhulporganisaties. Door maatjesprojecten te stimuleren en eventueel onderdeel te maken van de inkoopvoorwaarden maak je het makkelijker om die ene volwassene te vinden waar jongeren naar op zoek zijn.

Social Parents ondersteunen dakloze jongeren in Leiden

Als deel van een groter project van Stichting de Binnenvest, de Leidse Maatschappelijke Opvang en Impegno (een zorgaanbieder) worden dakloze jongeren, behalve met huisvesting, ook ondersteund door Social Parents die de ouderrol op zich nemen in het zoeken van oplossingen voor hun eigen problemen. Daarnaast leren de jongeren samen te werken in (experimentele) bootcamps. De bootcamps zijn er op gericht dat jongeren van elkaar leren en elkaar onderling versterken. Ervaringsdeskundigheid is de kern hierbij. Toch is er soms meer nodig; dat kunnen de Social Parents opvangen. De Social Parents bieden langere termijn steun. Ze helpen de jongeren om hun bestaan op langere termijn te stabiliseren. De Social Parents zijn vrijwilligers, die daartoe worden opgeleid en getraind en ook supervisie en intervisie krijgen. Doel is dat een Social Parent minimaal drie jaar bij een (dakloze) jongere blijft. Dan ontstaat een stabiele en betekenisvolle relatie en wordt de Social Parent een ijkpunt voor hen. Meer informatie: socialparenting@debinnenvest.nl

7 Benut bestaande regionale structuren

Niet alleen samenwerking binnen de gemeente, maar ook samenwerking in de regio is belangrijk: jongeren vliegen uit en hebben vrienden, activiteiten, opleiding of het werk in andere buurten of buiten de eigen dorps- of stadsgrenzen. De aanpak voortijdig schoolverlaten (VSV) en de uitvoering van het beleid voor werk en inkomen vindt in regionaal verband plaats, op de arbeidsmarkt- en in Regionale Meld en Coördinatie punten (RMC) voor voortijdig schoolverlaters. Kwetsbare groepen staan daar vaak al op de agenda. Ook de financiering van zorg en ondersteuning is een thema dat het beste regionaal geagendeerd kan worden. Jongeren zijn veelal gericht op een centrumgemeente voor school en vrije tijd.

Alkmaar: Regionale sturing door verbinding met andere domeinen en inzet transitietafels

In de regio Alkmaar (7 gemeenten) is een projectplan opgesteld voor een sluitende aanpak voor jongeren met jeugdhulp die op hun 18e jaar nog een hulpvraag hebben. De regionale coördinator van de VSV-aanpak, tevens voorzitter van het regionale Arbeid-Advies-Team is één van de ambtenaren die ook nauw betrokken is bij de aanpak 18-18+. Waar mogelijk wordt de aansluiting gezocht met andere bestuurlijke initiatieven of lopende opdrachten zoals VSV, RPA Jeugd Werkt!, regionaal actieplan wonen, innovatieagenda Wmo en de regionale taakstelling alleenstaande minderjarige vluchtelingen. Daarnaast is in de regio Alkmaar met gelden van het Rijk en provincie, de transitietafel ingericht. De transitietafel is een regionaal overleg tussen sleutelpartners die elkaar in de transitie- en transformatieopgaven tegenkomen. Die sleutelpartners zijn gemeenten, zorgverzekeraars, zorgkantoor, zorgaanbieders, huisartsen en cliëntenorganisaties. Doel van de transitietafel is om knelpunten die spelen tussen de wetten (Wmo, Jeugdwet, Participatiewet, Zorgverzekeringswet en Wet langdurige zorg) bespreekbaar te maken en samen op te lossen en waar mogelijk samen te werken in preventieve projecten. Meer informatie over de Transitietafel: Myrthe Brachel: m.brachel-pap@zonh.nl. Meer informatie over het thema 18-/18+: Ans Poel: apoel@alkmaar.nl.

Friesland: Regionale financiering preventieve inzet in het vo en het mbo

In een aantal Friese gemeenten wordt behalve in de gebiedsteams ook geïnvesteerd in preventie in het vo en het mbo. Reden hiervoor is dat voor 12plussers het vo of het mbo de vindplaats is om ondersteuning te kunnen bieden in plaats van de gebiedsteams. Immers het merendeel van deze jongeren bezoeken een school die niet in hun wijk/gebied of woonplaats is gelegen. De ondersteuning bestaat uit informatie en advies geven en indien nodig lichte ondersteuning. Uit de resultaten blijkt dat jongeren het erg prettig vinden om op de school zelf steun te krijgen, dat het schoolverzuim vermindert en dat minder doorverwijzingen nodig zijn. Scholen bepalen in overleg met de gemeenten welke inzet –naast wat de school zelf biedt- nodig is zoals jongerenwerk, jeugdgezondheidszorg of verslavingszorg. Omdat de leerlingen van Friese gemeenten zonder schoollocaties ook profiteren van deze ondersteuning hebben de 24 Friese wethouders jeugdzorg een provinciaal verdeelmodel omarmd dat per 2017 in moet gaan voor alle gemeenten. Op basis van een bedrag per vo en mbo-leerling wordt op deze manier de preventieve inzet versterkt. Contactpersoon: Marijke Schilperoord: marijke.schilperoord@leeuwarden.nl

8 Benut beleidsruimte

Er is door de decentralisaties veel ruimte in wet- en regelgeving. Het vraagt creativiteit om die ruimte ook te benutten.

Gemeente Leidschendam-Voorburg – Cliënt, wetgeving en financiën

Volgens de wet mag een minderjarige geen uitkering ontvangen en zou daarom niet bij Werk en Inkomens aan hoeven te kloppen. Dit betekent echter niet dat ze niet deel zouden mogen nemen aan trajecten, stelt de gemeente Leidschendam. Dit betekent ook niet dat een jongere die binnenkort meerderjarig wordt geen praktische vragen mag stellen, noch dat een consulent hier geen antwoord op mag geven. Bovendien kan een jongere gebaat zijn bij het in laten gaan van de zoektermijn als hij of zij nog niet meerderjarig is, om zo te voorkomen om met een schuld te starten. Ook neemt de gemeente uitzonderingen in de plaatselijke verordening op. Bijvoorbeeld dat jongeren die nog geen recht op bijstand hebben, wel in aanmerking kunnen komen voor een re-integratievoorziening. De gemeente overweegt ook een zogenaamd ontschot budget, speciaal gericht op maatwerkoplossingen rondom de zorgovergang. “Er zijn namelijk tal van incidenten die om onorthodoxe oplossingen vragen waarop geen beleid is gemaakt. Ook zijn er situaties waarin de huidige wet- en regelgeving alleen maar voor meer complicaties zorgen. Om deze situaties af te vangen is er een budget nodig wat ingezet kan worden. Om willekeur te vermijden, zouden deze casussen getoetst kunnen worden langs de driehoek, op basis van de wensen van de cliënt, wet- en regelgeving, en financiën. We vragen van professionals om eerst met hun hart te kijken naar wat nodig is voor de jongere, vervolgens hoe het past binnen wet- en regelgeving en tot slot op zoek te gaan naar het budget.”

Op nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid en op vng.nl/18-plussers staan meer praktische handvatten en creatieve oplossingen om integrale beleid en dienstverlening bij gemeenten zo in te richten dat de groep jongeren tussen de 16 en 27 jaar de juiste ondersteuning krijgt bij de voorbereiding op hun toekomst.

Gemeente Utrecht: Afspraken met het Centrum Indicatiestelling Zorg

Jongeren boven de 18 die niet voldoen aan het criterium van levenslang en levensbrede zorg, maar die tijdelijk nog behandeling nodig hebben, kunnen in aanmerking komen voor een tijdelijke WLZ-indicatie van maximaal 3 jaar, op basis van de subsidieregeling extramurale behandeling. Daardoor kunnen jongeren die nog ondersteuning nodig hebben, tijdelijk gebruik maken van geschikt zorgaanbod met verblijf. Het betreft een landelijke regeling, de gemeente Utrecht legt actief contact met het CIZ zodat jongeren die na 18-plus nog behandeling nodig hebben, niet onnodig hoeven te wachten. Daarnaast gaat de gemeente zorgen voor betere beschikbaarheid van kamers voor andere 18-plussers die nog niet zelfredzaam zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om jongeren die uit een residentiële instelling of detentie komen, of om jongeren die thuis niet meer welkom zijn. Het buurtteam zal deze jongeren begeleiden. Er zijn buurtteams in alle wijken, maar ook een stedelijk Jeugdteam MBO en VO team. Ook spreekt de gemeente met de buurtteams en aanbieders van jeugdhulp af dat zij hun cliënten voorbereiden op de veranderingen vanaf hun 18e jaar. Omdat extra kamers niet direct beschikbaar zijn, komt tijdelijk (extra) zorg met verblijf beschikbaar voor jongeren. Jongeren boven de 18 met een licht verstandelijke beperking, die een beschermende woonvorm nodig hebben, horen ook volgens het ministerie van VWS in de Wmo, maar het budget daarvoor is niet naar de gemeenten overgeheveld. VWS laat nu onderzoeken om hoeveel jongeren het gaat en heeft gemeenten gevraagd om tot 2017 in voorkomende gevallen ondersteuning te bieden. Voor meer informatie: Pieterneel Boereboom: P.Boereboom@utrecht.nl

Gemeente Apeldoorn: Nieuwe tussenvoorziening beschermd en zelfstandig wonen

Voor veel cliënten is gebleken dat de stap van beschermd wonen naar zelfstandig wonen te groot is. Een tussenfase is noodzakelijk om sociaal-emotioneel evenwicht te vinden en tijd te hebben voor het herstel. De gemeente Apeldoorn gaat komend jaar op kleine schaal experimenteren met het opzetten van een tussenvorm. In de plannen van de gemeente Apeldoorn speelt scheiden wonen en zorg een belangrijke rol, omdat dit concept een belangrijke tussenvorm is voor cliënten die naar zelfstandig wonen uitstromen. Een intramurale cliënt woont in het pand van de zorgaanbieder, maar gaat zelf huur betalen en zelf het eigen eten en drinken regelen en betalen. Op vier plekken in de stad wordt een tussenvorm gecreëerd, één daarvan betreft een Wmo-beschermd wonen-ggz-locatie voor jeugdigen (17-27 jaar). Met name praktische belemmeringen worden aangepakt en – zo veel mogelijk – uit de weg geruimd. Bijvoorbeeld het formeel regelen van een eigen adres voor elke bewoner, het berekenen van het juiste huurbedrag en het aanvragen van huurtoeslag, eventueel ook het uitvoeren van een (kleine) verbouwing om in aanmerking te komen voor zelfstandige bewoning/de huurtoeslag. Meer informatie: Antonie de Vlieger: a.devlieger@apeldoorn.nl

Gemeente Amsterdam: Experimentenwet

Op grond van de onderwijswetgeving moet een gemeente voortijdige schoolverlaters volgen tot ze 23 jaar zijn. Ook moet de gemeente ervoor zorgen dat deze jongeren alsnog hun startkwalificatie halen. Amsterdam wil een experiment uitvoeren met jongeren tussen 23 en 27 jaar zonder startkwalificatie, die nu onvoldoende in beeld zijn bij de gemeente. De gemeente wil gedurende een periode van twee schooljaren de gegevens van deze jongeren ontvangen zodat zij die jongeren gericht kan benaderen met de gemeentelijke dienstverlening om zo de werkloosheid onder deze groep te verminderen. OCW, SZW en BZK zien de meerwaarde van dit experiment en gaan met Amsterdam na op welke wijze dit experiment in de Experimentenwet kan worden opgenomen. Meer informatie: Ellie Miedema: e.miedema@amsterdam.nl

9 Ontwikkel samenhangende dienstverlening: Toekomstplan

Een aantal gemeenten ontwikkelt op dit moment een zogenaamd toekomstplan, soms ook perspectiefplan genoemd. Een toekomstplan is een plan dat:

- als doel heeft om met de jongere en het netwerk van de jongere te werken aan de toekomst: participatie en zelfredzaamheid;
- een hulpverlener of vrijwilliger samen met de jongere én het netwerk van de jongere maakt;
- aansluit bij de motivatie en leefwereld van een jongere;
- benoemt welke ondersteuning er nodig is op alle leefdomeinen;
- een risicotaxatie bevat;
- bij voorkeur zo vroeg mogelijk wordt gemaakt, bijvoorbeeld als de jongere 16 is.

Een toekomstplan is een werkwijze die professionals van wijkteams of het jongerenloket inzetten. De invoering van toekomstplannen vraagt niet alleen om professionals die meedenken op alle leefdomeinen, maar ook om de mogelijkheid voor directe ondersteuning vanuit de Wmo en de Participatiewet en waar nodig andere wetten. Bijvoorbeeld voor het realiseren van betaalbare jongerenhuisvesting of het ondervangen van het eigen risico voor de zorgverzekering. Een toekomstplan kan ingezet worden voor alle jongeren in een kwetsbare positie. Een toekomstplan wordt op maat gemaakt voor verschillende doelgroepen jongeren: statushouders, zwerfjongeren, LVB-ers, jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt.

VOORSTEL AANPAK 'VAN HULPPLAN NAAR TOEKOMSTPLAN'				Datum: 23 - 11 - 2015 Door: marinka.teunissen@haarlemmermeer.nl Versie: 2.0	
<p>PROBLEEM</p> <p>Onvoldoende continuïteit van zorg en ondersteuning kwetsbare jongeren vanaf 18 jaar: 18</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Te laat of geen voorbereiding op 18e levensjaar en duurzame overgang van zorg naar volwassenheid 2. Geen Toekomstplan (soms hulpverleningsplan t/m 23 jaar) 3. Contactpersoon na de jeugdhulp niet vanzelfsprekend of valt weg 4. Afbouw van hulp is te abrupt en er is onvoldoende overdracht 5. 'Hulpverlenersmoes' 6. (familie)netwerk niet altijd actief 7. Hulp bij dagbesteding vaak niet geregeld 8. Huisvesting is schaars en meestal niet goed geregeld 9. Onvoldoende begeleiding beheer financiën 10. Onvoldoende maatwerk <p>KANS</p> <p>Met de decentralisaties kunnen we als gemeente ervoor zorgen dat de knip tussen jeugdzorg en volwassenenzorg verdwijnt (1 gezin 1 plan, 1 verwijzing).</p>	<p>OPLOSSING</p> <p>Waarborgen van de ontwikkeling, het welzijn en de veiligheid van kwetsbare jongeren door een doorgaande lijn in ondersteuning vanaf 18 jaar.</p> <p>Met circa 10 jongeren van 17 jaar uit de zware jeugdzorg gaan we onder regie van de gemeente maatwerk oplossingen bieden samen met professionals op meerdere leefgebieden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Luisteren naar de jongere - Zorgen voor vertrouwenspersoon - Bijtijds orde op zaken stellen - Vervolgens zelf organiseren - Vinger aan de pols <p>RESULTAAT OPDRACHT</p> <p>Aanbevelingen voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Werkwijze Toekomstplan op meerdere leefgebieden - Beleid voor sluitende keten in zorg 16 - 23 jaar - Sturing en inkoop 2017 <p>MENSEN EN MIDDELEN</p> <p>Welke mensen en middelen zijn nodig?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Coördinator - Procesregisseur - Interne en externe professionals op alle leefgebieden (invliegen op het moment dat het nodig is) 	<p>WENSELIJKE SITUATIE 😊</p> <p>Continuïteit van zorg en ondersteuning vanaf 18 jaar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tijdigheid (vanaf 16 jaar) 2. Toekomstplan op alle leefgebieden (maatwerk) 3. Contactpersoon na de jeugdhulp (mentor/coach/maatje) 4. Afbouw van hulp (afschalen) en warme overdracht 5. Relatie met de hulpverlener 6. Actief inzetten (familie)netwerk (eigen kracht jongere zelf) 7. Hulp bij dagbesteding 8. Betaalbare huisvesting 9. Begeleiding beheer financiën 10. Samenwerking/maatwerk <p>UITEINDELIJK DOEL</p> <p>De zelfredzaamheid van de jongere in verschillende leefgebieden wordt vergroot: Wonen, Zorg, Werk/inkomen/Onderwijs, Vrije tijd, Sociaal netwerk, Diversen</p>	<p>RELATIES/VINDPLAATS</p> <p>Gemeente gaat met jeugdigen en professionals in gesprek om een maatwerkoplossing te bieden.</p> <p>Gemandateerde professionals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlicht/RMC - GGD (pilot MBO) - Meer-Team - Ondersteuningsteam - Huisarts, POH <p>Zorg en ondersteuning:</p> <ul style="list-style-type: none"> - JBRA, William Schrikker Groep, Leger des Heils - Hoenderloo Groep - Justitie Instellingen - FACT team - Beschermd Wonen - MEE - RIBW en overige volwassenenzorg - SDV (werk/inkomen/schuldhelp) <p>Wonen en sociale voorzieningen: Ymere, Sportservice, Stichting Meerwaarde, Passend Onderwijs, ...</p> <p>LEVERANCIERS</p> <p>Afspraken over werkwijze en financiën met leveranciers over passend aanbod</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wonen - Sport/cultuur/vrije tijd - Maatschappelijk werk - Zorg - Werk/inkomen - Onderwijs 	<p>DOELGROEP</p> <p>Kwetsbare jongeren van 16 tot 23 jaar die vanaf 18 jaar blijvend hulp nodig hebben (dwang/bemoeizorg) en daar wel/niet voor open staan.</p> <p>Het gaat om ca. 30 tot 50 jongeren per jaar in de leeftijdscategorie 16 - 23 jaar die jeugdhulp nodig hebben.</p> <p>Voor jongeren met:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Psychische problematiek (GGZ) - Verstandelijke beperking (LVB) - Opvoed & gedrags problematiek - OTS/Voogdij (Jeugdbescherming) - Detentie (jeugdreclassering) <p>Kenmerken doelgroep:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 'Juridisch' volwassen vanaf 18 - Motivatie matig/slecht - Zelfstandigheid matig/slecht - 'Hulpverlenersmoes' - Sociale vaardigheden matig/slecht <p>AANBEVELINGEN van jongeren</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tijdigheid 2. Toekomstplan 3. Contactpersoon na de jeugdhulp 4. Afbouw van hulp en warme overdracht 5. Relatie met de hulpverlener 6. Actief inzetten (familie)netwerk 7. Hulp bij dagbesteding 8. Betaalbare huisvesting 9. Begeleiding beheer financiën 10. Samenwerking/maatwerk 	
<p>KOSTENSTRUCTUUR</p> <p>Vaste kosten: Inkoop van Jeugdhulp en WMO</p> <p>Duurste doelgroep. Proef zal kleine investering vragen op alle leefgebieden, omdat hulp nu niet geboden wordt (valt weg na 18 jaar door niet tijdig regelen, of er is geen aanbod). Continuïteit en duurzaamheid van zorg en ondersteuning betaalt zich terug.</p> <p>Variabele kosten: Pilot, projectleider</p>		<p>INKOMSTENBRONNEN</p> <p>Doeluitkering Sociaal Domein (Jeugdwet en WMO)</p> <p>Als jongeren 18 worden verdwijnen ze 'onder de radar' en komen ze als een boemerang terug omdat de kans groot is dat ze in aanraking komen met justitie (strafrechtelijk kader) en het dwang kader en zorgt het voor meer kosten! Met andere woorden jongeren niet loslaten en zorgen voor een sluitende keten bespaart kosten (over het hele leven gezien een baat van € 70.000 tot € 500.000 per jongere).</p>			
<p>Bronnen: I'm ready! (bronnenonderzoek en website o.a. Stichting Alexander), 'Ik kan het (niet) zelf' (onderzoek Kinderombudsman), Informatiekaart Leeftijdsgrenzen 18-/4+ van Transitiebureau WMO/Jeugd</p>					

Haarlemmermeer: Van hulplan naar toekomstplan

Met de 'aanpak 18-/+ van hulplan naar toekomstplan' gaat de Gemeente Haarlemmermeer met professionals en maximaal 10 jongeren, die op dit moment in een residentiële instellingen verblijven, werkendeweg verkennen welke (in)formele ondersteuning instellingen op alle leefgebieden kunnen bieden om de zorg preventiever en duurzamer te maken. Het betreft een aanpak in het sociaal domein op het snijvlak van jeugd, maatschappelijke ondersteuning, onderwijs, participatie, huisvesting, vrije tijd en zorg. Belangrijk hierbij is dat wordt uitgegaan van wat de jongere zelf wil en kan. En dat er niet alleen wordt gekeken naar continuïteit van jeugdhulp naar volwassenhulp, maar ook naar wat wensen zijn om straks als volwassene goed mee te kunnen doen in de maatschappij. Zoals talenten ontwikkelen, behalen van een diploma of startkwalificatie en vinden van werk of een passende dagbesteding. De aanpak is bewust kleinschalig om een optimale leeromgeving te creëren. Contactpersoon: Marinka Teunissen: marinka.teunissen@haarlemmermeer.nl

Hulpmiddelen voor jongeren

Kwikstart app

De Kwikstart app: Actuele app met alles wat jongeren moeten regelen voor als ze achttien worden. Voor alle jongeren verandert er veel op hun achttiende. Zij moeten zelf veel regelen. De Kwikstart app helpt daarbij, niet alleen de jongeren zelf, maar ook de ouders, hulpverleners, begeleiders of andere mede-opvoeders

Ben jij er klaar voor?

Ben jij er klaar voor is een peer-to-peer training voor jongeren uit de jeugdhulp en gespecialiseerde zorg die (bijna) 18 of iets ouder zijn. Met deze training worden deze jongeren op weg geholpen met alles wat ze moeten weten als ze straks zelfstandig zijn. De training is gemaakt door jongeren van Cardea en Vertrektrainers. Ze is voor jongeren in de sector Zelfstandigheidstraining, (Kamertrainingcentra, Trainingshuizen, Naastwonend Mentorhuizen en 17+). De training is bruikbaar voor diverse situaties en ontwikkeld door Stg. Kinderperspectief in samenwerking met Cardea. Ervaringsdeskundige jongeren geven deze interactieve training. <http://benjijerklaarvoor.nl/>

Krachtplan 18plus

Take Control!!! Het Krachtplan 18plus helpt jongeren met een licht verstandelijke beperking hun leven op de rit te houden als ze achttien jaar geworden zijn. Dit plan kan samen met de jongere, de (gedwongen) hulpverleners en het (informele) netwerk worden opgesteld en uitgevoerd. Dan ontstaat een mooie ondersteuningsdriehoek. Het is ontwikkeld door het Expertisecentrum William Schrikker.

10 Benoem de opgave voor de professionals

Integrale dienstverlening voor jongeren tussen de 16 en 27 vraagt nieuw gedrag van uitvoerders van bijvoorbeeld het jongerenloket, de wijkteams en van professionals bij aanbieders. Deze verandering gaat niet vanzelf. Dat vraagt om een gedeeld beeld van de benodigde verandering en een gesprek met het professionele veld. Medewerkers van verschillende organisaties in verschillende domeinen moeten leren om elkaar op te zoeken en met elkaar samen te werken. Faciliteer dat hulpverleners toekomstplannen kunnen maken over de grenzen van organisaties heen. Koppel het toekomstplan aan de doorgaande leerlijn van scholen en faciliteer samenwerking tussen professionals op school en in de zorg. En tenslotte, werk samen met werkgevers: biedt coaching aan werkbegeleiders en respecteer de belangen van werkgevers.

Amsterdam: Jouw Ingebrachte Mentor

Onder andere in de gemeente Amsterdam wordt gewerkt met JIM's. JIM staat voor Jouw Ingebrachte Mentor; iemand uit het sociale netwerk (een oom, vriendin, buurman) die door de jongere wordt aangewezen om hem of haar te helpen. Deze vertrouwenspersoon werkt nauw samen met de professionele hulpverleners. De jongere kiest zelf voor een JIM; ze zien als groot voordeel dat het iemand is die ze kennen en daardoor niet alleen op 'het probleem' gericht zijn, maar op een jongere kunnen aansluiten doordat ze hem of haar op diverse vlakken kennen. De JIM helpt de jongeren om uithuisplaatsing te voorkomen of juist om jongeren met complexe problemen weer thuis te behandelen, waar ze voorheen residentieel behandeld werden. Hoe dat precies werkt, wordt zichtbaar in dit filmpje. <http://www.jimwerkt.nl/>

Maurits Boote is als homojongere uit huis geplaatst, omdat hij een uitzondering was. Hij is nu ervaringsdeskundige in een multidisciplinair team met hulpverleners. 'De enige die geleerd heeft om zijn ervaringen bij de hulpverlening in te zetten. Ik krijg betaald, terwijl de meeste ervaringsdeskundigen heel hard werken voor niet meer dan een boekenbon. Dat zou anders moeten. Wat hoopvol stemt, is dat gemeenten steeds meer geld beschikbaar stellen om ervaringsdeskundigen naar behoren te belonen. Iedereen heeft ervaringen, maar pas als je die 'praktische kennis' op een goede manier weet in te zetten ten behoeve van de ander ben je ervaringsdeskundig.' Lees Maurits' verhaal op [Movisie.nl](http://www.movisie.nl)

Jongeren aan het woord

Lees het online magazine van JSO (www.jsn.nl) over de sluitende aanpak voor 18 plussers. Een overzicht van wat er speelt én een aantal mooie voorbeelden van projecten en programma's in de aanpak van regio Holland Rijnland en de gemeente Leidschendam-Voorburg. Bovendien tips voor andere gemeenten en de jongeren zelf aan het woord.

11 Vertaling naar de inkoop jeugd en Wmo

Ontschotting van budgetten stimuleert een integrale benadering. De ondersteuning vanuit de Jeugdwet stopt nu soms wel heel abrupt bij het bereiken van de 18-jarige leeftijd. Vanuit het oude systeem is dat logisch, maar vanuit de jongere geredeneerd is dat onwenselijk. Verschillende gemeenten laten de grenzen tussen de budgetten voor jeugd en Wmo langzaam los, omdat 'goed jeugdbeleid' de beste preventie is om te voorkomen dat ondersteuning uit de Wmo nodig is. Een aantal gemeenten onderzoekt met zorgaanbieders de mogelijkheden voor een aanbod van 'doorlopende zorg', van 16-23 jaar. Een win-winsituatie, omdat de jongere de eigen hulpverlener houdt als hij of zij 18 jaar wordt en de gemeente een eenvoudiger financieringssysteem ontwikkelt. In aanbestedingskaders betekent dit een oproep aan aanbieders jeugd en Wmo om gezamenlijk zorgtrajecten te ontwikkelen voor jongeren tussen de 16 en 27. Vroegtijdige integrale samenwerking is hierbij belangrijk, met name tussen inkoop Jeugd en inkoop Wmo.

Leiden: Toekomstplan

Een Toekomstplan met de dromen van de jongere: in Leiden helpen de hulpverleners de jongeren met het maken van het toekomstplan als ze uiterlijk 17,5 jaar zijn. Dan moet het geborgd worden. De gemeente Leiden heeft een Toekomstplan als inkoopvoorwaarde opgenomen voor alle aanbieders. De aanbieders kunnen dit ook regionaal aanbieden. De informatie in het Toekomstplan geldt ook als 'paspoort' voor toegang tot de Wmo; ze hoeven dan niet opnieuw alle informatie over hun achtergrond mee te nemen en het bespaart ze de lange gang langs alle loketten. Er is geen vast format; er moet immers persoonsgericht maatwerk kunnen worden geboden. Belangrijk is wel dat dit Toekomstplan niet weer een extra plan wordt; er wordt immers ook gewerkt met 1 gezin/1 plan als methodiek. Daarnaast: het toekomstplan alleen werkt onvoldoende; jongeren geven aan dat ze behoefte hebben aan 1 mentor. Iemand die in samenspraak met de jongere wordt aangewezen en die de coördinatie van hulp op zich neemt. Dat kan een professional zijn in de jeugdhulp, maatschappelijk werk of jongerenwerk, of een getrainde paraprofessional in de informele zorg. Een mentor moet aandacht hebben voor alle ondersteuningsbehoeften van jongeren en breder kunnen kijken dan vanuit zijn of haar eigen deskundigheid. Meer informatie: Jojanneke Kraan van de gemeente Leiden: j.kraan@leiden.nl

Bijlage - Wettenschema: wetgeving voor kinderen en jongeren

Onderstaand schema laat zien welke wetten in Nederland gelden voor kinderen, jongeren en jongvolwassenen van verschillende leeftijden. In dit schema staat per leeftijdsklasse en per domein (onderwerp) benoemd welke wet van toepassing is. Onderaan dit schema vindt u een korte toelichting op de verschillende wetten.

Wetgeving voor kinderen en jongeren

Domein↓	Leeftijd→	0-4	5-12	13-15	16-17	18-20	21-23	>23
Onderwijs								
		Wet kinderopvang vve	Leerplichtwet PO WPO WEC WOW	Leerplichtwet PO WVO WEC WOW	Leerplichtwet PO WVO WEB WEC WOW	WVO en WEB: PO WHO RMC / WEC	WVO en WEB: WHO RMC	WHO
Ondersteuning en hulp								
Preventieve gezondheidszorg		Wpg Zvw	Wpg Zvw	Wpg Zvw	Wpg Zvw	Wpg Zvw	Wpg Zvw	Wpg Zvw
Maatschappelijke en psychosociale ondersteuning		Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Wmo 2015	Wmo 2015	Wmo 2015
Preventie		Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Jeugdwet Wmo 2015	Zvw Wmo 2015	Zvw Wmo 2015	Zvw Wmo 2015
Jeugdhulp		Jeugdwet	Jeugdwet	Jeugdwet	Jeugdwet	Jeugdwet: verlengde jeugdhulp	Jeugdwet: verlengde jeugdhulp	
Ggz		Jeugdwet	Jeugdwet	Jeugdwet	Jeugdwet	Zvw	Zvw	Zvw
Somatische zorg (cure)		Zvw	Zvw	Zvw	Zvw	Zvw	Zvw	Zvw
Zorg (care)		Wlz	Wlz	Wlz	Wlz	Wlz	Wlz	Wlz
Werk en inkomen								
Werk				Burgerlijk Wetboek Arbeidstijdenwet	Burgerlijk Wetboek Arbeidstijdenwet	Burgerlijk Wetboek Participatiewet	Burgerlijk Wetboek Participatiewet	Burgerlijk Wetboek Participatiewet
Inkomen		Burgerlijk Wetboek	Burgerlijk Wetboek	Burgerlijk Wetboek	Wet Minimumloon	Wet Minimumloon Wet Stufi WSHO Participatiewet	Wet Minimumloon Wet Stufi WSHO Participatiewet	Wet Minimumloon Wet Stufi WSHO Participatiewet
Wonen								
Woonplaats		Burgerlijk Wetboek	Burgerlijk Wetboek	Burgerlijk Wetboek	Burgerlijk Wetboek			
Begeleiding bij wonen					Jeugdwet	Wmo 2015	Wmo 2015	Wmo 2015
Veiligheid								
Bescherming		Jeugdwet (gedwongen kader)	Jeugdwet (gedwongen kader)	Jeugdwet (gedwongen kader)	Jeugdwet (gedwongen kader)	Burgerlijk Wetboek (mentorschap, bewindvoering en curatele)	Burgerlijk Wetboek (mentorschap, bewindvoering en curatele)	Burgerlijk Wetboek (mentorschap, bewindvoering en curatele)
Maatregelen en straffen				Jeugdstrafrecht	Jeugdstrafrecht of Adolescenten- strafrecht	Jeugdstrafrecht of Adolescenten- strafrecht	Jeugdstrafrecht of Adolescenten- strafrecht	Strafrecht voor volwassenen
Reclassering				Jeugdreclassering	Jeugdreclassering Reclassering voor volwassenen	Jeugdreclassering Reclassering voor volwassenen	Jeugdreclassering of Reclassering voor volwassenen	Reclassering voor volwassenen
PO	Passend onderwijs				WPO	Wet op het primair onderwijs		
RMC	Regionale Meld en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten				WVO	Wet op het voortgezet onderwijs		
Vve	voor en vroegschoolse educatie				WHO	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek		
WEB	Wet educatie en beroepsonderwijs				WOW	Wijzigingswet onderwijswetten		
WEC	Wet op de Expertisecentra				WSHO	Wet studievoorschot hoger onderwijs		
Wlz	Wet langdurige zorg				Wet Stufi	Wet studiefinanciering		
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning				Zvw	Zorg verzekeringswet		
Wpg	Wet Publieke Gezondheid							

Lees hierna de de korte toelichting op de verschillende wetten.

Preventieve gezondheidszorg

Wet Publieke Gezondheid (Wpg)

Deze wet is van toepassing op alle inwoners van Nederland.

Onder deze wet valt ook de jeugdgezondheidszorg, die bepaalt dat landelijk preventieve gezondheidszorg wordt aangeboden aan alle jeugdigen tot 18 jaar. Zo hebben kinderen en jongeren tot hun 18e jaar standaard periodiek contact met een jeugdarts.

Zorgverzekeringswet (Zvw)

Geïndiceerde preventie van depressie, van problematisch alcoholgebruik en van paniek is preventieve zorg bij patiënten die (nog) geen psychische stoornis hebben. Behandeling is onderdeel van de huisartsenzorg, zonodig met ondersteuning van de praktijkondersteuner ggz.

Onderwijs

Leerplichtwet 1969

De Leerplichtwet 1969 bepaalt dat kinderen tussen de 5 en 16 jaar onderwijs moeten volgen. De leerplicht geldt vanaf de eerste dag van de maand nadat een kind 5 jaar is geworden tot aan het eind van het schooljaar waarin het kind 16 jaar is geworden. Voor jongeren die op hun 16e nog geen startkwalificatie hebben in de vorm van een mbo- (niveau 2 of hoger), havo- of vwo-diploma, geldt tot hun 18e een kwalificatieplicht. Dat betekent dat ze bij een school ingeschreven moeten staan tot ze 18 jaar zijn of tot ze een startkwalificatie behalen.

Kinderen en jongeren met een ernstige meervoudige beperking kunnen op verzoek van ouders een leerplichtonthefving krijgen. Dat moet op basis van psychische of lichamelijke gronden, met een verklaring van een arts of andere deskundige. Kinderen met een leerplichtonthefving kunnen in een kinderdagcentrum dagbehandeling, dagbesteding en individuele begeleiding krijgen.

Wet op de Expertisecentra (WEC)

Deze wet geldt voor kinderen van 4 tot en met 20 jaar op het speciaal onderwijs of op het voortgezet speciaal onderwijs. Afhankelijk van het ontwikkelingsperspectief van een jongere, ligt de eindleeftijd voor het voortgezet speciaal onderwijs tussen de 16 en 20 jaar. Jongeren die vanwege hun beperking niet in staat zijn om een startkwalificatie te halen, zijn ook niet kwalificatieplichtig. Het volgen van onderwijs is voor deze jongeren na hun 16e niet per definitie de aangewezen keuze. De Commissie van Begeleiding van het speciaal onderwijs stelt op basis van ontwikkelingsperspectieven vast of een jongere kan worden vrijgesteld van onderwijs om bijvoorbeeld naar de dagbesteding te gaan.

Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC)

De Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) is opgezet om voortijdig schoolverlaten onder jongeren na de kwalificatieplichtige leeftijd te beperken. Scholen zijn verplicht om jongeren tussen de 18 en 23 jaar, die zich zonder startkwalificatie uitschrijven, te melden bij hun woongemeente. De RMC-medewerkers van de gemeente begeleiden jongeren zonder startkwalificatie weer terug naar school of naar werk. Nederland telt 39 verschillende RMC-regio's. Elke RMC-regio heeft een contactgemeente die de melding en registratie van voortijdige schoolverlaters coördineert. De verschillende gemeenten binnen de RMC-regio werken met elkaar samen om dit doel te realiseren.

Ondersteuning en hulp

Jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning

Jeugdwet

Sinds 1 januari 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor jeugdhulp. De organisatie van de jeugdhulp is vastgelegd in de Jeugdwet. Jeugdhulp kan bestaan uit veel verschillende vormen van ondersteuning aan kinderen en jongeren tot 18 jaar en hun gezin. In de Jeugdwet staat jeugdhulp als volgt samengevat:

- Ondersteuning van jeugdigen en ouders wanneer er sprake is van psychische problemen of stoornissen, psychosociale problemen, gedragsproblemen of een verstandelijke beperking van de jeugdige, opvoedingsproblemen van de ouders of adoptie-gerelateerde problemen.
- Ondersteuning van jeugdigen met een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking of een somatische of psychiatrische aandoening of beperking. Daarmee kan de zelfredzaamheid van deze kinderen en jongeren worden vergroot.

In sommige gevallen wordt de jeugdhulp verlengd nadat een jongere 18 jaar is geworden. Dit kan voorkomen als:

- De hulp niet onder een ander wettelijk kader valt. De hulp al voor het 18e jaar is begonnen en er een verleningsbesluit is genomen voor het 18e jaar.
- Na het afsluiten van jeugdhulp binnen een half jaar blijkt dat opnieuw jeugdhulp nodig is.
- Er jeugdhulp wordt geboden in het kader van straffen en maatregelen of van reclasseringstoezicht.

Wet maatschappelijke ondersteuning 2015

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015 helpt mensen om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen met de juiste ondersteuning. Daarvoor moeten gemeenten begeleiding en hulpmiddelen bieden die passen bij de persoonlijke situatie. In de Wmo 2015 staat dat jongeren tot 18 jaar recht hebben op ondersteuning in de vorm van hulpmiddelen, woningaanpassingen, een doventolk, maatschappelijke opvang of vrouwenopvang. Ook na het 18e jaar krijgt iedereen die dat nodig heeft op grond van deze wet hulp in de vorm van individuele ondersteuning, begeleiding of dagbesteding.

Psychosociale hulp en ggz-hulp

Zorgverzekeringswet (Zvw)

Voor jongeren tot 18 jaar vallen psychosociale hulpverlening en geestelijke gezondheidszorg (ggz-hulp) onder de Jeugdwet. Voor iedereen van 18 jaar en ouder wordt geestelijke gezondheidszorg gefinancierd vanuit de Zorgverzekeringswet. Jongeren die voor hun 18e verjaardag jeugd-ggz hebben op grond van de Jeugdwet, en ook na hun 18e hulp nodig hebben, moeten een beroep doen op de Zorgverzekeringswet. Als de behandeling doorloopt is het van belang dat de aansluiting tussen het gemeentelijk domein en het verzekeraarsdomein goed geregeld is. Gemeenten en verzekeraars zijn verplicht voor deze aansluiting te zorgen op grond van de Jeugdwet en de Zorgverzekeringswet.

Somatische zorg (lichamelijke zorg)

Zorgverzekeringswet (Zvw)

Lichamelijke medische zorg is voor iedereen in Nederland beschikbaar via de Zorgverzekeringswet. Ouders of voogden van minderjarige kinderen zijn verplicht om voor hen een zorgverzekering af te sluiten. Vanaf het moment dat ze 18 jaar oud zijn, moeten jongeren zelf een zorgverzekering afsluiten. Voor hen geldt dan ook de individuele eigen bijdrage. Vanaf hun 18e kunnen jongeren zorgtoeslag aanvragen.

Langdurige zorg

Wet langdurige zorg (Wlz)

De Wet langdurige zorg (Wlz) is van toepassing op mensen met een beperking die levenslang toegewezen zijn op zorg. Dit is een kwetsbare groep mensen, die blijvend is aangewezen op permanent toezicht of op 24-uurszorg in de nabijheid. De Wlz is van toepassing op mensen van alle leeftijden. Ook kinderen en jongeren tot 18 jaar met meervoudige beperkingen of een (zeer) ernstige verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking vallen onder de Wlz. De wet biedt een integraal zorgpakket, bestaande uit persoonlijke verzorging, verpleging, verblijf, begeleiding en behandeling. De zorg kan ook thuis geboden worden, in de vorm van een persoonsgebonden budget (PGB) of als 'zorg in natura'. Jeugdigen bij wie al voor hun 18e duidelijk is dat zij op grond van ernstige beperkingen of stoornissen hun verdere leven zorg nodig hebben, maken aanspraak op de Wlz. Jeugdigen met een licht verstandelijke beperking die intramurale zorg nodig hebben, vallen vanaf hun 18e onder de Wlz.

Werk en inkomen

Werk

Burgerlijk Wetboek en Arbeidstijdenwet

Het Burgerlijk Wetboek bevat wet en regelgeving op het gebied van werk. Vanaf 13 jaar mogen jongeren onder bepaalde voorwaarden een paar uur per dag werken. Een jongere mag vanaf 16 jaar betaald werk doen en mag dan ook zelfstandig een arbeidsovereenkomst sluiten. Wel zijn in de Arbeidstijdenwet voor jongeren tussen 13 en 18 jaar beschermende bepalingen voor de arbeidstijden. Vanaf 16 jaar hebben jongeren recht op het minimumjeugdloon.

Inkomen

Algemene Kinderbijslagwet

Volgende deze wet hebben de meeste ouders in Nederland recht op kinderbijslag. Dat is een financiële tegemoetkoming die ze krijgen voor elk kind dat jonger is dan 18 jaar en dat tot hun huishouden behoort of door hen wordt onderhouden.

Burgerlijk Wetboek

Ouders zijn verplicht om hun kinderen tot hun 18e jaar financieel te ondersteunen en om hun studie te financieren. Ze zijn ook verantwoordelijk voor de schulden die hun kinderen tot hun 18e jaar maken. Wanneer kinderen door studie of opleiding (nog) niet in staat is zelf in hun onderhoud te voorzien, geldt voor ouders deze onderhoudsplicht tot aan hun 21e verjaardag.

Participatiewet

De Participatiewet is een regeling voor werk en inkomen voor iedereen die (gedeeltelijk) kan werken. Deze wet ondersteunt mensen bij het vinden van (aangepast) werk en het krijgen van een inkomen. Dat is een taak van de gemeente. Vanaf 18 jaar kunnen jongeren op basis van de Participatiewet aanspraak maken op ondersteuning en een eventuele bijstandsuitkering. Voor jongeren van 18, 19 en 20 jaar die zelf niet in hun onderhoud kunnen voorzien en van wie de ouders hun onderhoudsplicht niet kunnen waarmaken is er een bijstandsuitkering. Deze uitkering bedraagt 240 euro per maand. De Participatiewet regelt ook dat deze jongeren ondersteuning krijgen bij het krijgen van werk. Gemeenten kunnen er voor kiezen om deze leeftijdsgroep ook financieel te ondersteunen door de bijstandsuitkering (eventueel tijdelijk) aan te vullen.

Jongeren van 21 jaar en ouder die niet werken en niet studeren hebben recht op bijstand. Voor jongeren van 18 tot 27 jaar geldt een wachttijd: pas na vier weken zelf zoeken naar een geschikte school, studie of baan, ontstaat de mogelijkheid om een uitkering aan te vragen.

In de Participatiewet en in de Wet minimumloon is ook het minimumjeugdloon geregeld. Dit geldt voor jongeren van 15 jaar en loopt door tot en met 23 jaar. De komende tijd zal het minimum jeugdloon voor jongeren van 21 jaar en ouder worden afgeschaft. Zij hebben voortaan recht op het gewone minimumloon. Om het verschil met het minimumjeugdloon te beperken zal dit voor 18-, 19- en 20-jarigen meestijgen.

Wet op de studiefinanciering en Wet studievoorschot hoger

Onderwijs

Jongeren van 18 jaar of ouder kunnen studiefinanciering aanvragen als zij een voltijdopleiding in het mbo of een beroepsopleidende leerweg (bol) volgen of studeren aan een instelling voor hoger onderwijs.

Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jong gehandicapten

Jongeren die door een ziekte of beperking niet kunnen werken, kunnen vanaf 18 jaar een beroep doen op een Wajong-uitkering.

Wonen

Huurtoeslag

Wet op de huurtoeslag

Jongeren die zelfstandig wonen, kunnen vanaf 18 jaar huurtoeslag aanvragen wanneer zij een passende woning huren en hun inkomen te laag is om de huur te betalen.

Woonplaats

Jeugdwet

In de Jeugdwet staat dat de gemeente waar een jeugdige woont verantwoordelijk is voor de financiering van alle jeugdhulp. De woonplaats is voor minderjarigen automatisch de gemeente waar de ouders die het gezag hebben staan ingeschreven. Zijn ouders gescheiden, dan geldt de woonplaats van de ouder waar het kind woont. Bij co-ouderschap is in het ouderschapsplan opgenomen wat de woonplaats is. Vanaf 18 jaar geldt de gemeente waar een jongere is ingeschreven als de woonplaats. Is hij nergens ingeschreven, dan geldt de gemeente waar hij feitelijk woont als woonplaats.

Begeleiding bij wonen

Jeugdwet

Jongeren tot 18 jaar die niet bij hun ouders of in een pleeggezin of gezinshuis wonen, komen in aanmerking voor een vorm van begeleid wonen.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015

Jongeren van 18 jaar en ouder die vanwege psychische of psychosociale problemen niet zelfstandig kunnen wonen, kunnen een beroep doen op de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 voor beschermd en/of begeleid wonen.

Veiligheid

Bescherming

Jeugdwet (gedwongen kader)

Maatregelen jeugdbescherming

Bij ernstige problemen in het gezin kunnen ouders verplicht hulp krijgen bij de opvoeding van hun kind. De kinderrechter kan hiervoor een kindbeschermingsmaatregel opleggen:

- een ondertoezichtstelling (ots) waarbij ouders verplicht hulp en ondersteuning bij het opvoeden krijgen;

- een gezagsbeëindigende maatregel waarbij ouders het gezag over het kind verliezen.

Burgerlijk Wetboek (mentorschap, bewindvoering en curatele)

Mentorschap voor persoonlijke beslissingen

Mentorschap is voor mensen die hun persoonlijke zaken niet meer zelf kunnen regelen. De mentor neemt beslissingen over de verzorging, verpleging, behandeling of begeleiding van de betrokkene.

Bewind voor financiële beslissingen

Beschermingsbewind is voor mensen die hun financiële zaken niet zelf kunnen regelen. De beschermingsbewindvoerder beheert het geld en de goederen van de betrokkene. Beschermingsbewind kan wegens verkwisting of het hebben van problematische schulden worden ingesteld. Deze bewinden staan in het openbare curatele- en bewindregister.

Curatele voor financiële en persoonlijke beslissingen

Curatele is voor mensen die hun financiële en persoonlijke zaken niet zelf kunnen regelen en voor wie beschermingsbewind en mentorschap niet volstaat. Een curator neemt beslissingen over geld, verzorging, verpleging, behandeling of begeleiding van de betrokkene. Een onder curatele gestelde is handelingsonbekwaam. Alle lopende onder curatelestellingen staan in het openbare curatele- en bewindregister.

Handelingsbekwaam of handelingsonbekwaam

Iedereen van 18 jaar is volgens de wet meerderjarig en handelingsbekwaam. Een onder curatele gestelde is handelingsonbekwaam voor zover de wet niet anders bepaalt. Handelingsbekwaam betekent dat de persoon geen toestemming meer nodig heeft van zijn wettelijke vertegenwoordigers, ouder(s) met gezag of een voogd voor het verrichten van rechtshandelingen. Bijvoorbeeld bij een huis kopen of huren of een telefoonabonnement afsluiten.

Jeugdstrafrecht

Besluit tenuitvoerlegging jeugdstrafrecht

Het jeugdstrafrecht is van toepassing op jongeren van 12 tot 18 jaar die een strafbaar feit plegen. Het jeugdstrafrecht heeft – net als het algemene strafrecht – tot doel om de rechtsorde te herstellen en veiligheid te verhogen. Daarnaast is een expliciet doel van het jeugdstrafrecht de opvoeding van de jongere.

Adolescentenstrafrecht

Wetboek van strafrecht

Het adolescentenstrafrecht is van toepassing op jongeren van 16 tot 23 jaar. De rechter mag bij jongeren van 16 tot 23 jaar op basis van hun ontwikkelingsfase beslissen of het jeugdstrafrecht of het strafrecht voor volwassenen op hen moet worden toegepast.

Reclassering

Besluit tenuitvoerlegging jeugdstrafrecht, Wetboek van strafrecht

De rechter beslist per situatie of de jeugdreclassering of de reclassering voor volwassenen wordt ingezet. Op basis van de Jeugdwet is de gemeente verantwoordelijk voor jeugdreclassering en de jeugdhulp die uit een strafrechtelijke beslissing voortvloeit. Dat geldt ook wanneer dit wordt toegepast bij jongeren die een delict hebben gepleegd voor hun 23e en die volgens het jeugdstrafrecht zijn veroordeeld. Hierdoor kan jeugdreclassering goed aansluiten bij het gemeentelijk beleid.

